

Občasník obce Soutice

SOUTICOVINY

číslo 2/2015

Aleje – dědictví naší krajiny

Aleje neboli stromořadí je označení pro řadové výsadby stromů v zahradní architektuře jako prvek sadovnické tvorby. Jde o skupiny stromů vysazené v linii, obvykle v pravidelných rozstupech. Zpravidla jde o doprovodný prvek vodních toků, hranic pozemků, anebo dopravních komunikací. V Čechách a na Moravě velmi starou tradici, která je na území ČR doložena již v době vlády Karla IV. Liniová výsadba může mít formu jednoduché aleje nebo řady keřů, převážně doplněných stromy. Alej má vést od určitého místa k cíli. Aleje bývají vysazeny především podél pozemních silničních komunikací a to jak v intravilánu i extravilánu obcí a měst. V minulosti bývaly aleje velmi často vysazovány na příkaz šlechty respektive z popudu majitelů jednotlivých panství. Významný rozvoj alejí v ČR nastal v období baroka, při budování nových, tzv. císařských silnic. Výsadba alejí byla prováděna pro vytvoření souvislého stínu, který pak zvyšoval pochodovou aktivitu vojsk i tažnou sílu zvířat. Aleje jsou zřejmým prvkem i v zimním období, kdy byla samotná cesta zavátá a ukazovaly tak trasu i v zimním období. Mimo jiné jsou aleje významným orientačním prvkem v krajině. Objektivně aleje výrazně zvyšují přírodní biodiverzitu, vytvářením úkrytů a stanovišť. Aleje působí také velmi příznivě na místní mikroklima (např. coby větrolam) a v některých případech i jako ochrana před závějem. U vjezdů do obcí lze vidět „vstupní brány“ alejí. Alej má usměrňovat zájem cestujících na význačné krajinné dominanty (přírodní útvary, stavby, sídla), jejich skrýváním, částečným odhalováním a průhledy na vhodném místě. Vysazené stromy mohou rámovat měnící se obrazy krajiny. Vede-li komunikace podél lesa, alejí vzniká tak dojem, že cesta prochází okrajem lesa. Barokní aleje jsou zcela přímočaré, liniové, uměle vytvořené útvary a jeden z hlavních nosných prvků komponované barokní krajiny. Barokní aleje tvořily stromy stejného stáří, stejného druhu, stejně velké a tvarované koruny a jednotně v pravidelných odstupech, tak aby byla dokonale uplatněna symetrie, periodicita a homogenita. K dokonalosti alejí byly koruny upravovány řezem. V době absolutismu aleje vedly mnoho kilometrů podél cest, často v přímce, k zámkům, venkovským sídlům nebo loveckým revírům aristokracie jako výraz moci, estetického názoru, potřeby reprezentovat se a pro orientaci v krajině. Aleje byly výrazem doby. Je uváděno, že i „církvní krajinářství“ spoluvytvářelo barokní krajinu alejemi zvýrazňujícími poutní místa, křížové cesty a podobně. Aleje jsou výrazným krajinným prvkem, který je považován za zkrášlení krajiny, stejně jako jindy za zohavení krajiny. Jednotvárně působí aleje, pokud jsou příliš dlouhé a s jednotným rozstupem stejného druhu dřeviny. Takové sadovnické úpravy působí únavně a snižují i pozornost řidičů motorových vozidel. Proto by u alejí podél frekventovaných komunikací měla být jistá pestrost a proměnlivost, ať už daná jiným způsobem výsadby, nebo výraznými rozdíly v použitých druzích dřevin. Význam aleje často zvýrazní pravidelný řez dřevin. Aleje vytvářené výsadbami ovocných stromů podél komunikací a vodních toků jsou pro ČR typické a i nepravidelným charakterem používaných

dřevin dávají zcela mimořádný ráz krajině, malebnost a současně úpravnost. V období třicetileté války a po druhé světové válce, především při kolektivizaci zemědělství, došlo k značnému snížení počtu alejí. Při opakujících se mrazových kalamitách pravidelně dochází k poškození alejí. Aleje se nesmějí sázet, tj. ani obnovovat stávající, v ochranných pásmech inženýrských sítí. Projektování silnic a dálnic dále stanovuje, kde a v jaké vzdálenosti mohou být stromy vysazovány z hlediska bezpečnosti. U alejí sítě dopravních komunikací je doporučováno, pokud to technická hlediska dovolí, zrušení hlubokých příkopů a jejich nahrazení mírným svahem se spádem od vozovky. Na vhodných úsecích se sázejí dřeviny nejbliže 3 m od okraje vozovky. Je-li alej doplněna keři, pak keře oddělují pruh trávníku od polí, umožňují z obou stran mechanizovanou práci těsně k pásu keřů a přispívají i k bezpečnosti provozu. Pás keřů v aleji je nezbytné přerušit v místech vjezdu na pole. Aleje jsou vysazovány jako prvky s dlouhodobou životností a výrazně pozitivním účinkem, avšak jejich dlouhodobost a účinek zásadně ovlivňuje údržba. Přiměřená údržba alejí, stejně jako u všech dalších sadovnických prvků závisí především na zamýšleném efektu, důležitosti a finančních schopnostech majitele. Tedy výsadby na frekventovaných místech, kde jsou doplňkem cenné architektury musí být dobře udržované, často i pravidelně řezané.

V období po druhé světové válce byla řada stromořadí vykáčena kvůli rozšiřování silnic, vyvolanému nárůstem automobilového provozu. Zbývajícím alejím nikdo nevěnoval potřebnou péči a nová stromořadí se vysazovala jen málo. V roce 2006 krajské správy silnic, které ošetřují silnice II. a III. třídy, začaly ve všech krajích plošně kácet aleje. Vlivem mírné zimy uspořili silničáři prostředky a rozhodli se je utratit tímto způsobem. Během zimy padly po celé republice stovky zdravých stromů. Stejná situace se opakovala v zimě 2008. Dokážeme si však představit, jak razantně se krajina změní, vykácíme-li celou alej?

1. Stromořadí utvářejí harmonický charakter české krajiny a její typický ráz.
2. V létě alej chrání cestovatele před slunečním žářem. Ocení to pěší, cyklisté i řidiči aut: stín brání oslnění sluncem a chrání povrch vozovky před přehřátím a následným vyjížděním kolejí do změkklého povrchu nebo praskáním.
3. V noci nebo za deště či mlhy usnadňuje stromořadí řidičům orientaci, ukazuje směr.
4. Alej působí jako přírodní větrolam, zmírňuje boční vítr a omezuje víření prachu z polí.
5. V zimě snižuje riziko tvoření sněhových jazyků.
6. Stromy pohlcují jemný poléťavý prach a další škodliviny produkované automobily.
7. Průměrný strom spotřebuje za život na 24 milionů m³ oxidu uhličitého, skleníkového plynu způsobujícího změny klimatu.
8. Stromořadí omezuje hluk, který se ze silnic šíří k obytné zástavbě. Zejména pokud stromořadí doplňují keře, může být účinek významný.
9. Stromořadí jsou po někdejších zničení remízů posledním zbytkem přírody mezi chemicky ošetřovanými monokulturními poli a asfaltovou vozovkou.
10. Každý vzrostlý strom je domovem desítek nebo i stovek druhů rostlin a živočichů. Platí to zejména pro hmyz, ptáky a drobné živočichy.

